

Razgovor

Dr. sc. Ivica Miškulin,

povjesničar

Ivica Miškulin (1979.) rođen je u Slavonskom Brodu, nakon završenog studija povijesti i sociologije magistrirao je 2005. te na Hrvatskim studijima Sveučilišta u Zagrebu doktorirao 2009. temom Međunarodna zajednica i zapadna Slavonija 1991. - 1995. Godine 2010. izabran je u nastavno zvanje docent. Sudjelovao je u organizaciji nekoliko znanstvenih skupova. Od 2006. do 2009. na Hrvatskim studijima u Zagrebu držao je nastavu na više kolegija. Drži nastavu na kolegijima u okviru studija povijesti na Hrvatskom katoličkom sveučilištu u Zagrebu.

Bavite se ponajviše novijom hrvatskom poviješću. Koje su Vam teme u fokusu zanimanja i što smatrate najvažnijim?

- Područje mog proučavanja je, kako ste i sami primijetili, novija hrvatska po-

tucija, posebice onih najvažnijih poput MORH-a i MUP-a. Takvo stanje meni je potpuno neprihvatljivo i predstavlja presudno ograničenje za sustavnije istraživačke povijesti samostalne Hrvatske.

Nedavno ste sudjelovali na okruglom stolu pod nazivom „Suočavanje s nasljeđem totalitarnih režima – iskustva Hrvatske i Njemačke“ u organizaciji Hrvatskog katoličkog sveučilišta i Zaklade Konrad Adenauer. Koje su najvažnije poruke poslone s toga skupa?

- Na spomenutom okruglom stolu sam, posebice stoga jer ga je organiziralo sveučilište na kojem radim, sudjelovao s posebnim zadovoljstvom. Krajnje pojednostavljeno rečeno, središnja poruka stola bila je da bez „čiste situacije“ u prošlosti nije moguće računati na mirnu i sređenu sadašnjost. To se ponajprije odnosi na komunističko razdoblje, iako, jer Hrvatska nije nakon Drugog svjetskog rata imala

Bez razumijevanja nedavne prošlosti, ne može se riješiti problem s kojim se suočavamo

vijest, iako ja više preferiram sintagmu suvremena hrvatska povijest, pod čime podrazumijevam (naravno, u okvirnom smislu) razdoblje 1918.-1998. Tijekom posljednjih sedam, osam godina fokus mog istraživačkog interesa je na razdoblju uspostave suverene hrvatske države, dakle razdoblju kojeg se uobičajilo nazivati Domovinski rat. Pritom, usmjerio sam se na djelovanje međunarodne zajednice i raspad jugoslavenske federacije, odnosno nastanak samostalne Hrvatske. Još preciznije, na djelovanje promatračke misije Europske zajednice i mirovnih snaga Ujedinjenih naroda (UNPROFOR i UNCRO). O potonjem sam prije nekoliko godina objavio monografiju u kojoj analiziram djelovanje UNPROFOR-a i UNCRO-a u zapadnoj Slavoniji 1991.-1995., što sam zamislio kao svojevrsni uvod u opsežniju studiju o djelovanju mirovnih snaga Ujedinjenih naroda u Hrvatskoj u cjelini. Ipak, moj prvotni interes bilo je razdoblje između dvaju svjetskih ratova, o čemu sam objavio nekoliko radova, a pripremam i studiju o Demokratskoj stranci u Slavoniji i Srijemu 1919.-1924. Trenutačno sam, pak, zaokupljen radom na političkoj biografiji Vladimira Šeksa.

Navedena raznolikost istraživačke problematike ne treba previše čuditi jer je moje profesionalno djelovanje, kao i drugih povjesničara u Hrvatskoj, u ovisnosti o dostupnosti arhivskog gradiva. Nažalost, treba napomenuti da je dostupnost uvelike ograničena brojnim, međusobno potirućim, a često i sasvim nelogičnim, zakonskim i drugim propisima. Smatram paradoksalnim da je, ponajprije zahvaljujući djelovanju Hrvatskog memorijalnog centra Domovinskog rata, nama – dakle, osobama koje porezni obveznici plaćaju za istraživanje povijesti samostalne Hrvatske – daleko dostupnije gradivo "krajinskih" Srba, negoli hrvatskih insti-

prilike iskusiti demokratski poredak, niti u odnosu na razdoblje NDH ne možemo govoriti o preciznom i sustavnom „suočavanju“ s prošlošću. Naime, ako se ne razumije naša izraženo složena relativno nedavna prošlost, kako se može očekivati prepoznavanje, a time i rješavanje problema s kojima se naše društvo suočava danas? Stoga sam okrugli stol prepoznao kao priliku za upućivanje upravo takve poruke javnosti.

U kojoj mjeri je moguće i potrebno izraditi zakonske okvire kojima bi se osudio komunizam kao zločinački poredak ako uzmemo u obzir da su mnoge odgovorne osobe bivšeg režima i danas u tijelima vlasti?

- Naravno, nema nikakve dvojbe da je komunizam u Hrvatskoj i Jugoslaviji bio totalitarni poredak. Takav je bio jer je u cjelokupnom razdoblju trajanja režim imao potpunu kontrolu nad institucijama upravljanja (s posebnim naglaskom na aparat represije), gospodarskim sustavom i, ne najmanje važno, nad ideološko-misaonim kontekstom u kojem se nalazilo cjelokupno društvo. Snažna intervencija

Ono što naše društvo zapravo treba je osmišljeni proces retribucije, pod čime podrazumijevam nalaženje racionalnog i politički neopterećenog oblika pravosudne zadovoljštine, političke osude i javne proskribicije komunizma

primjerice Sabora – recimo, deklaracija u kojoj bi se komunističko razdoblje okvalificiralo kao nedemokratski sustav (iako treba spomenuti da je u nekoliko važnih dokumenata Sabora takva osuda izrečena, ali više nekako uzgred nego kao središnja poruka!) – zasigurno bi olakšala daljnje nužne korake prema „brisanju“ komunizma (shvaćeno kao oblici upravljačke prakse i mentalitetnih refleksa). No, vaše pitanje zapravo ide na problematiku lustracije. Odmah na početku ću reći da ja smatram taj termin pogrešnim. Ono što naše društvo zapravo treba je osmišljeni proces retribucije, pod čime podrazumijevam iznalaženje racionalnog i politički neopterećenog oblika pravosudne zadovoljštine, političke osude i javne proskribicije komunizma (uključujući tu, naravno i njegove nositelje) u Hrvatskoj i Jugoslaviji. U tom smislu, lustracija – ili „osvjetljavanje“ spomenutog razdoblja – samo je jedan aspekt suočavanja s komunističkom prošlošću u našem društvu.

Drugim riječima, problematici se mora pristupiti krajnje oprezno i nepristrano. Stoga bi zakonski okvir, kako ga ja vidim, trebao uključivati sljedeće: osobe koje su odgovorne za raznolika kršenja građanskih i ljudskih prava (poput umorstava, političkih procesa i sl.) trebaju za svoje odluke i postupke odgovarati pred zakonom, dok uloga i djelovanje ostalih treba biti javno prikazano, kako bi se društvo upoznao s razmjerima nedemokratske prirode komunizma. Zašto ovo posljednje? Jer su neki od ključnih problema komunističkog razdoblja u Hrvatskoj njegova dugotrajnost i semiprisilno sudioništvo: ne treba smetnuti s uma da komunizam nije počivao samo na represiji, nego i na izraženom stupnju uključenosti brojnih. Tako, seljaci su „kupljeni“ raspodjelom zemljišta, radnici „jeftinim“ stanovima i sl. Ne treba bježati od ove či-

Po uzoru na „Gaukovu komisiju“ u Njemačkoj ekipa prekaljenih i nepristranih stručnjaka, uz snažnu političku podršku, trebala bi dobiti ovlasti prikupljanja i sređivanja dokumentacije o odgovornosti pojedinaca i onda bi pravosudni aparat mogao započeti s kaznenim procesima

njenice: čovjek koji je tijekom komunizma dobio mogućnost bijega iz sirotinje u radnički stan u nekom gradu nije, naravno, komunistički agitator, ali ima stanovište stupanj apolitičkog afiniteta prema tom režimu. Stoga upornim i ozbiljnim pedagoškim radom treba uvjeravati društvo u pogubnost naznačene prakse. Kad je riječ o bivšim visokopozicioniranim dužnosnicima komunističkog režima u institucijama samostalne Hrvatske nakon proljeća 1990. ključni čimbenik za ocjenu njihova djelovanja treba biti činjenica jesu li odgovorni za neki oblik kršenja ljudskih i građanskih prava. Ako jesu, što u smislu kaznene odgovornosti treba utvrditi sudstvo, naravno da im nema mjesta u javnim institucijama.

Kao uzor takvoj zakonskoj regulativi naveli ste na okruglom stolu „Gaukovu komisiju“, koja je omogućila Njemačkoj suočavanje s totalitarnim nasljeđem. O